

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค : ศึกษากรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์

กัณติกา แก้วบุตร*

รองศาสตราจารย์พินิจ ทิพย์มณี**

บทคัดย่อ

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 เป็นระบบวิธีพิจารณาที่เอื้อประโยชน์ต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด มีประสิทธิภาพและเป็นธรรมมากกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติ ดังนั้น การแก้ไขกฎหมายให้มีความรัดกุมมากขึ้นจะทำให้การดำเนินคดีผู้บริโภค และการบังคับใช้พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้บริโภคอย่างแท้จริง ทั้งยังถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมาย

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหา ดังต่อไปนี้ ให้ผู้ประกอบการธุรกิจฟองผู้บริโภค มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่โจทก์และจำเลยตกลงกันไว้ในสัญญาเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้จำเลย ในการเดินทางมาศาล และช่วยลดค่าใช้จ่ายของจำเลยให้น้อยลง และเมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องคดีใดไว้แล้ว ไม่ว่าจะคดีนั้นจะเป็นคดีแพ่งสามัญ หรือเป็นคดีผู้บริโภค ควรให้ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นต่อไป เพื่อประหยัดเวลาในการส่งให้ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ เมื่อโจทก์และจำเลยมาพร้อมกันแล้วให้คู่ความได้ตกลงกันหรือประนีประนอมยอมความกันก่อน หากยังไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป และต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 40 - 90 วันหลังจากมีการยื่นฟ้อง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีมีความรวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น และในส่วนของค่าธรรมเนียมศาล การยื่นคำฟ้อง ตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ของผู้บริโภคให้ผู้บริโภค ได้รับยกเว้นค่าค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงคำฟ้องอันเกี่ยวกับข้อพิพาท สินเชื่อ กู้ยืม หรือค้ำประกัน เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ฝ่ายผู้ประกอบการธุรกิจ

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินคดีผู้บริโภคในกรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์ ยื่นฟ้องคดีกับผู้บริโภค ที่มีข้อพิพาทเกี่ยวกับ ผิดสัญญาสินเชื่อสินเชื่อ กู้ยืม ค้ำประกัน หรือจำนอง นั้นถือเป็นคดีผู้บริโภค มี

* นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

**ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ปัญหาทั้งในทางข้อกฎหมาย และในทางปฏิบัติ ยังคงค้างมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็น ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ประกอบธุรกิจ และผู้บริโภคไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายที่แท้จริง อันขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้

1. บทนำ

ปัจจุบันคดีผู้บริโภคที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลมีจำนวนเพิ่มขึ้นทุกปี และกฎหมายที่ใช้สำหรับกระบวนการพิจารณาคดีผู้บริโภค คือ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ที่บัญญัติขึ้นมาเพื่อให้มีระบบวิธีพิจารณาคดีที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค ขณะเดียวกัน เป็นการส่งเสริมให้ผู้ประกอบธุรกิจหันมาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษา เห็นได้ว่า บทบัญญัติดังกล่าว ยังคงมีช่องว่างทางกฎหมาย ที่ทำให้ฝ่ายโจทก์ และจำเลย สามารถใช้เป็นข้ออ้างในการประวิงคดี ทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับความเป็นธรรม ไม่ได้รับการแก้ไขเยียวยาเท่าที่ควร ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ของกฎหมายอย่างชัดเจน ผู้เขียนจึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินคดีผู้บริโภค โดยศึกษากรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์ เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยผู้เขียนได้ศึกษาและแยกประเด็นปัญหาได้ 4 ประเด็น ได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

2. ความเป็นมา วิวัฒนาการ ทฤษฎี ความหมาย และหลักพื้นฐานที่เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค

กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศไทย ในอดีตมาตรการการเยียวยาผู้บริโภคอยู่ภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติขึ้นในกรณีที่เกิดข้อพิพาทเกิดขึ้นระหว่างคู่กรณีที่มีสถานะเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของคู่พิพาท ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา อำนาจต่อรอง แต่ต่อมาเมื่อ สังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลง พัฒนา และขยายตัวมากขึ้น บทบัญญัติที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงไม่อาจนำมาปรับใช้ เพื่อนำมาเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บริโภคอย่างแท้จริงได้ จึงได้มีการบัญญัติ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2551 ซึ่งกำหนดระบบวิธีการพิจารณาคดีแบบใหม่ ที่เอื้อต่อการใช้สิทธิเรียกร้องของผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครอง

สิทธิผู้บริโภคมากยิ่งขึ้นกว่าระบบวิธีพิจารณาคดีทั่วไปตามปกติเป็นบทบัญญัติที่ตราขึ้น เพื่อใช้กับคดีเกี่ยวกับผู้บริโภค โดยเฉพาะคดีอื่นแม้จะเป็นคดีแพ่งก็ตาม หากไม่เกี่ยวกับผู้บริโภค ก็ไม่อาจนำพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคมาบังคับใช้ หรือเทียบเคียงกับคดีดังกล่าวได้

วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่บัญญัติไว้ใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มีบทบัญญัติจำนวน 66 มาตรา ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่กำหนดวิธีพิจารณาคดีแบบพิเศษไว้โดยเฉพาะเพื่อให้การพิจารณาคดีผู้บริโภคดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับลักษณะของคดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่ายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค มีหลักการ คือหลักความสะดวกรวดเร็วกว่าหลักความประหยัด หลักไม่เป็นทางการหลักความสุจริต¹

3. มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับคุ้มครองผู้บริโภค

3.1 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศไทย

โดยที่คดีผู้บริโภคเป็นคดีแพ่งประเภทซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ได้รับการแก้ไขเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ ดังนั้นวิธีพิจารณาคดี จึงต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 และข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณา และการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานคดีในคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ซึ่งจะเป็นคดีผู้บริโภคได้นั้นจะต้องเป็นคดีแพ่ง พิพาทกันระหว่างผู้บริโภค หรือผู้มีอำนาจดำเนินคดีแทนผู้บริโภคฝ่ายหนึ่ง กับผู้ประกอบการธุรกิจอีกฝ่ายหนึ่ง² และต้องเป็นข้อพิพาทอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ ซึ่งกฎหมายและข้อกำหนดของประธานศาลฎีกา ดังกล่าวยังคงมีปัญหา ทั้งปัญหาทางข้อกฎหมาย และปัญหาทางวิธีปฏิบัติ ส่งผลกระทบให้การบังคับใช้กฎหมายไม่ถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ได้ บัญญัติไว้ว่า เพื่อให้ผู้บริโภคที่ได้รับความเสียหายได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัดและมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีมาตรการทั้งทางกฎหมาย และในทางปฏิบัติเพิ่มเติม โดยนำทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในต่างประเทศ มาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขกฎหมาย และเพื่อให้กระบวนการการดำเนินคดีผู้บริโภครวดเร็วและรัดกุมยิ่งขึ้น

3.2 มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในต่างประเทศ

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ในต่างประเทศ พบว่า การคุ้มครองผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกา ควบคุมโดยองค์กรอิสระ ที่เรียกว่าคณะกรรมการว่าด้วยการค้าแห่งสหพันธรัฐ หรือ Federal Trade Commission – FTC จัดตั้งขึ้นตาม Federal Trade Commission Act 1914 ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการดำเนินการเกี่ยวกับการกระทำที่ไม่เป็นธรรมหรือการหลอกลวง ส่วนในระดับมลรัฐ กฎหมายการ

¹ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

² พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3

คุ้มครองผู้บริโภคมีความแตกต่างกันในรายละเอียด มีรายละเอียดในเรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคใน
มลรัฐนั้นๆ เป็นการเฉพาะซึ่งกฎหมายให้อำนาจแก่องค์กรของรัฐในการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกันไป³

การคุ้มครองผู้บริโภคของสหราชอาณาจักรนั้นมีหน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภค ซึ่งหน่วยงานที่มี
หน้าที่หลักและสำคัญกับการคุ้มครองผู้บริโภคในภาครัฐได้แก่ Office of Fair Trading ตาม Fair Trading Act
1973 มีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลกิจกรรมทางธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสินค้าเพื่อผู้บริโภคทุกประเภทในสหราชอาณาจักร
ให้เป็นที่ยอมรับที่ปรึกษากรณีที่เกี่ยวข้องหรือที่อาจมีผลกระทบต่อผู้บริโภคในประเทศหรือประ โยชน์
สาธารณชนในแง่เศรษฐกิจ⁴

มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีกฎหมายป้องกันการ
แข่งขันอันไม่เป็นธรรมทางการค้า เรียกว่า “Law Against Unfair Competition of 1906” เรียกโดยย่อว่า “UWG” มี
วัตถุประสงค์ที่ต้องการสร้างมาตรฐานทางการผลิตและจำหน่ายสินค้า ตลอดจน มาตรการทางการโฆษณาและ
จรรยาบรรณของผู้ประกอบธุรกิจในการการแข่งขันประกอบธุรกิจ⁵

มาตรการทางกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ของประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายพื้นฐานเพื่อคุ้มครอง
ผู้บริโภคที่เรียกว่า The Consumer Protection Fundamental Law ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน ค.ศ.
1968 เป็นกฎหมายกำหนดชัดเจนว่ารัฐมีหน้าที่หลักหลายประการในการคุ้มครองผู้บริโภค มีกฎหมาย
เกี่ยวกับมาตรฐานเพื่อความปลอดภัย ในการบริโภค ชื่อ Consumer Protection Safety Law ในปี ค.ศ. 1994 มี
กฎหมายความรับผิดชอบในผลิตภัณฑ์ Product Liability Law ผู้บริโภคมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายได้โดยไม่
จำเป็นต้องนำสืบถึงความจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เพียงแต่เข้าใจว่ามีความบกพร่องในผลิตภัณฑ์ และ
มีความเสียหายเกิดขึ้นจากความบกพร่องนี้

4. ปัญหาทางกฎหมาย เกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภคกรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์⁶

4.1 ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 17 ว่า “การฟ้องร้องคดีผู้บริโภค
ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภคและผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่
ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลอื่นได้ด้วย ให้ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมี

³ การบังคับใช้กฎหมายกับการคุ้มครองผู้บริโภคในด้านฉลาก ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (น. 22 – 23), โดย นิ
โรจน์ เจริญประกอบ

⁴ คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค (น. 1), โดย สุขุม สุภนิตย์, 2551, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

⁵ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคด้านการโฆษณา (น. 91-93), โดย วิษซ์ จีระแพทย์, 2533, วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขา
กฎหมายธุรกิจ, บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁶ ระบบศาลและวิธีพิจารณาคดีเล็กน้อย (น. 27-34), โดย ปุณณะ จงนิมิตสถาพร, 2550, กรุงเทพฯ: สำนักงานศาลยุติธรรม.

ภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียว”

ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจยื่นฟ้องคดี เป็นคดีผู้บริโภคร ผู้ประกอบธุรกิจจะยื่นฟ้องคดีต่อศาลที่ จำเลยมีภูมิลำเนาอยู่เท่านั้น ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ เพื่อประสงค์ให้จำเลยประหยัดค่าใช้จ่าย แต่ ปัจจุบันแม้ว่าจำเลยจะมีภูมิลำเนาหรือมีชื่อ ในทะเบียนบ้านอยู่ต่างจังหวัด แต่ตัวจำเลยอาจพักอาศัยอยู่ที่อื่น ไม่ใช่ภูมิลำเนาตามทะเบียนบ้าน จะยิ่งทำให้จำเลยเสียค่าใช้จ่ายมากขึ้น ในการเดินทางไปศาลตามหมายเรียก หรือตามนัดของศาล

4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 3 ได้บัญญัติความหมายของคำว่า “คดี ผู้บริโภค” ไว้ว่าต้องคดีแพ่งระหว่างผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจซึ่ง พิพาทกันเกี่ยวกับสิทธิหรือหน้าที่ตามกฎหมายอันเนื่องมาจากการบริโภคสินค้าหรือบริการ”

ดังนั้น เมื่อโจทก์ฟ้องคดีต่อศาล ในชั้นตรวจคำฟ้องศาลชั้นต้น ศาลจะพิจารณาว่าข้อพิพาทที่ เกิดขึ้น เป็นข้อพิพาทระหว่างผู้บริโภค และผู้ประกอบธุรกิจหรือไม่ซึ่งส่วนใหญ่แล้วคดีแพ่งที่ยื่นฟ้อง นั้นก็ เป็นคดีระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจแทบทั้งสิ้น ศาลจึงต้องรับคำฟ้องของโจทก์ไว้เป็นคดีผู้บริโภค เรียกว่าคดี “พบ.” แต่หากศาลชั้นต้น หรือคู่ความมีปัญหาว่าคดีนั้นเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ คือกรณีที่เห็นว่า ข้อพิพาทดังกล่าวไม่ได้เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ แต่เห็นว่าเป็นข้อพิพาท ที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ประกอบธุรกิจด้วยกันเองคู่ความฝ่ายดังกล่าวก็ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่าเป็นคดี ผู้บริโภคหรือไม่ ซึ่งการวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ นั้นก็เพื่อจะได้ นำ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีมาใช้กับคดีนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 8 วรรคแรกและวรรคสอง

ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้บริโภค กรณีเป็นคดีผู้บริโภค

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 248/2553 โจทก์ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์และให้ กู้ยืมเงินประเภทต่างๆแก่ลูกค้า โดยมีกรคิดดอกเบี้ยจากผู้กู้ยืมเงินจำเลยที่ 1 กู้ยืมเงิน โดยมีหลักทรัพย์เป็น ประกันเมื่อโจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยที่ 1 ชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินและสัญญาจำนอง จึงเป็นคดีผู้บริโภค

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 111/2552 โจทก์ประกอบธุรกิจให้บริการสินเชื่อแก่สมาชิก โดยออกบัตรเครดิตจำเลยได้สมัครเป็นสมาชิกบัตรเครดิตของโจทก์ทั้งตกลงชำระค่าบริการและ ค่าธรรมเนียมแก่โจทก์ด้วย จำเลยจึงเป็นผู้ได้รับบริการและเป็นผู้บริโภคเมื่อ โจทก์ฟ้องเรียกให้จำเลยชำระ หนี้อันเนื่องมาจากการใช้บัตรเครดิตของ โจทก์จึงเป็นคดีผู้บริโภค

ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยชี้ขาดคดีผู้บริโภค กรณีไม่เป็นคดีผู้บริโภค

คำวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ที่ 25/2552 โจทก์และจำเลยประกอบกิจการค้าขายทอดตลาด ตลอดจนการรับเหมาก่อสร้าง เมื่อโจทก์ฟ้องโดยอาศัยหลักแห่งข้อหาอันเป็นมูลเหตุแห่งการเรียกร้องให้

จำเลยชำระหนี้ ว่าจำเลยผิดนัดชำระค่าสีและอุปกรณ์ ข้อพิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยจึงสืบเนื่องมาจากการประกอบธุรกิจของทั้งสองฝ่ายคดีของโจทก์จึงไม่เป็นคดีผู้บริโภค

การบัญญัติไว้ดังกล่าวจะยิ่งทำให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้ายิ่งขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายประวิงคดี อันเป็นผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องเลื่อนออกไป

4.3 ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไต่ถามและระดับข้อพิพาท

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 24 บัญญัติไว้ว่า “เมื่อศาลส่งรับคำฟ้องแล้ว ให้ศาลกำหนดวันนัดพิจารณาโดยเร็ว และออกหมายเรียกจำเลยให้มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อการไต่ถามไต่ถาม ให้การ และสืบพยานในวันเดียวกัน ทั้งนี้ ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องหรือสำเนายันที่คำฟ้องให้จำเลย และสั่งให้โจทก์มาศาลในวันนัดพิจารณานั้นด้วย”

อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติ ในคดีซึ่งผู้ประกอบการ ยื่นฟ้องลูกหนี้เป็นจำเลย และเป็นคดีที่มีทุนทรัพย์สูง จะไม่สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาทุกอย่างให้เสร็จภายในวันเดียวได้ โดยเฉพาะ การไต่ถามไต่ถามในบางคดีต้องใช้เวลาช้านาน และคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีการขอเลื่อนคดีเพื่อเจรจาไต่ถามไต่ถาม ซึ่งศาลก็จะกำหนดให้เป็นวันนัดถัดไป เป็นพิจารณาทุกครั้ง อีกทั้งคดีที่มีทุนทรัพย์สูงศาลจะอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีหลายครั้ง หากคู่ความสามารถแสดงให้ศาลเห็นว่าประสงค์ที่จะไต่ถามไต่ถาม ทำสัญญาประนีประนอม หรือแสดงเจตนาชำระหนี้ให้แก่โจทก์การเปิดโอกาสให้มีการไต่ถามไต่ถามหลายครั้งจะเป็นช่องทางอีกช่องทางหนึ่งให้คู่ความประวิงคดี

4.4 ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 มาตรา 18 วรรคแรก วางหลักไว้ว่า “ภายใต้บังคับของกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นจากสินค้าที่ไม่ปลอดภัย การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียมในชั้นที่สุด” ค่าธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้รับยกเว้นตามมาตรา 18 นี้ หมายถึง ค่าธรรมเนียมทุกประเภทตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีแพ่ง เช่น ค่าธรรมเนียมศาล หรือค่าธรรมเนียมอื่นๆ แต่อย่างไรก็ดีบทบัญญัติในมาตรานี้ไม่รวมถึงความรับผิดชอบในค่าธรรมเนียม เมื่อศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดี ให้ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภครับผิดชอบในค่าธรรมเนียมที่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งได้เสียไป

บทบัญญัติในมาตรา 18 นี้ เอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้บริโภคเท่านั้น ไม่รวมถึงการได้รับยกเว้นค่าธรรมเนียมที่ผู้ประกอบการจะต้องชำระกรณีผู้ประกอบการประสงค์จะฟ้องผู้บริโภค หรือฟ้องแย้งหรือร้องสอด ในกรณีที่ผู้ประกอบการ จะต้องเสียค่าธรรมเนียมศาลตามทุนทรัพย์ที่ฟ้องคดี ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ของที่บัญญัติว่าจะต้องเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรม การบัญญัติกฎหมายไว้

กล่าวของผู้บริโภค ทำให้โจทก์หรือผู้ประกอบธุรกิจต้องได้รับความเสียหาย และขาดความสะดวก ในการดำเนินคดีอย่างที่ควร

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1) ปัญหาเกี่ยวกับเขตอำนาจศาลในการพิจารณาคดี

ในการฟ้องร้องคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค ผู้ประกอบธุรกิจเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลได้เพียงแห่งเดียวเท่านั้น แต่ปัจจุบันที่อยู่อาศัยที่แท้จริงของจำเลย กับที่อยู่ตามภูมิลำเนาหรือมีชื่อในทะเบียนบ้านเป็นคนละแห่งเมื่อจำเลยได้รับหมายเรียกและสำเนาคำฟ้องแล้ว ก็จะต้องเดินทางไปศาล ตามกำหนดนัด ฝ่ายผู้ประกอบธุรกิจหรือธนาคารที่เป็น โจทก์ ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางเพิ่มมากขึ้น เมื่อศาลมีคำพิพากษา ค่าใช้จ่ายของฝ่ายโจทก์เหล่านี้ก็จะตกเป็นภาระของฝ่ายผู้บริโภค จึงทำให้ฝ่ายผู้บริโภคที่ตกเป็นจำเลย เสียเปรียบ

ผู้เขียนจึงขอเสนอว่า ควรแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 ควรแก้ไขเพิ่มเติมเป็น “ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจจะฟ้องผู้บริโภคเป็นคดีผู้บริโภค นั้น มีสิทธิเสนอคำฟ้องต่อศาลที่ผู้บริโภคมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาลหรือต่อศาลที่มูลคดีเกิดขึ้นในเขตศาล หรือต่อศาลที่โจทก์และจำเลยตกลงกันไว้ในสัญญา” เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้จำเลย ในการเดินทางมาศาล และช่วยลดค่าใช้จ่ายของจำเลยให้น้อยลง ซึ่งจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่ให้ สะดวก รวดเร็ว และประหยัด

2) ปัญหาเกี่ยวกับการจำแนกประเภทคดี

หลังจากศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องโจทก์ไว้เป็นคดีผู้บริโภคแล้ว มีปัญหาว่าข้อพิพาทดังกล่าว ไม่ได้เป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ แต่เห็นว่าเป็นข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่าง ผู้ประกอบธุรกิจด้วยกันเองคู่ความฝ่ายดังกล่าวก็ต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลวินิจฉัยว่าเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ ซึ่งการวินิจฉัยของประธานศาลอุทธรณ์ว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่นั้นก็เพื่อจะได้นำ กฎหมายวิธีพิจารณาคดีมาใช้กับคดีนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง หากประธานศาลอุทธรณ์มีคำวินิจฉัยว่า คดีดังกล่าวเป็นคดีผู้บริโภค ศาลชั้นต้นจะดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป แต่กรณีที่ประธานศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าคดีดังกล่าวเป็นคดีแพ่ง ศาลจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ การส่งเรื่องให้ประธานศาลอุทธรณ์ว่าคดีใดเป็นคดีผู้บริโภคหรือไม่ จะยิ่งทำให้การพิจารณาคดีมีความล่าช้ายิ่งขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่าย ประวิงคดี อันเป็นผลให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาต้องล่าช้า

ผู้เขียนขอเสนอว่า เพื่อให้การพิจารณาคำวินิจฉัยไปด้วยความรวดเร็ว ควรยกเลิกบทบัญญัติในพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา 8 และเห็นว่า เมื่อศาลชั้นต้นมีคำสั่งรับฟ้องคดีใด

ไว้แล้ว ไม่ว่าจะคดีนั้นจะเป็นคดีแพ่งสามัญ หรือเป็นคดีผู้บริโภคก็ตาม ควรให้ศาลมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นต่อไป

3. ปัญหาเกี่ยวกับระบบการไกล่เกลี่ย และระงับข้อพิพาท

ในวันนัดพิจารณา ศาลจะเปิดโอกาสให้คู่ความทั้งสองฝ่ายไกล่เกลี่ยก่อน หากการไกล่เกลี่ยไม่สำเร็จศาลจะต้องสอบถามคำให้การ และสืบพยานไปโดยเร็วที่สุด การไกล่เกลี่ยในบางคดีต้องใช้ระยะเวลาาน ศาลเห็นว่าคู่ความประสงค์ที่จะไกล่เกลี่ย ทำสัญญาประนีประนอม หรือแสดงเจตนาชำระหนี้ให้แก่โจทก์ ศาลจะอนุญาตให้มีการเลื่อนคดีหลายครั้ง เป็นช่องทางอีกช่องทางหนึ่งให้คู่ความประวิงคดีให้ช้าลง

ผู้เขียนมีความเห็นว่า เพื่อเปิดโอกาสให้ฝ่ายโจทก์ และจำเลยได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม ควรบัญญัติกฎหมายเพิ่มเติมใน พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ.2551 มาตรา มาตรา 25 ควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในวรรคสอง เพิ่มขึ้นว่า “กรณียังไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ให้ทำรายงานเสนอต่อศาลเพื่อขออนุญาตเลื่อนการนัดพิจารณาออกไป กรณีเช่นว่านี้ ให้ศาลมีอำนาจสั่งเลื่อนพิจารณาออกไปได้ตามที่เห็นสมควร โดยต้องระบุพฤติการณ์ไว้ แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายใน 40 - 90 วันหลังจากมีการยื่นฟ้อง” เพื่ออุดช่องว่างของกฎหมาย ที่ให้มีการไกล่เกลี่ยได้หลายครั้ง ซึ่งจะเป็นการช่วยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีมีความรวดเร็ว และเป็นธรรมยิ่งขึ้น

4) ปัญหาเกี่ยวกับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาล

การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง ค่าธรรมเนียมที่ผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคได้รับยกเว้น หมายถึงค่าฤชาธรรมเนียมทุกประเภทตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีแพ่ง

ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรแก้ไข เพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 18 วรรคแรก ของพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 เป็น “การยื่นคำฟ้องตลอดจนการดำเนินกระบวนการพิจารณาใด ๆ ในคดีผู้บริโภคซึ่งดำเนินการโดยผู้บริโภคหรือผู้มีอำนาจฟ้องคดีแทนผู้บริโภคให้ได้รับยกเว้นค่าฤชาธรรมเนียมทั้งปวง แต่ไม่รวมถึงคำฟ้องอันเกี่ยวกับข้อพิพาท สินเชื่อ กู้ยืม หรือค้ำประกัน”

จากข้อเสนอแนะทั้งหมด อาจใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้บริโภค ในกรณีที่ธนาคารเป็นโจทก์ ได้ในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้ทั้งฝ่ายธนาคารที่เป็นโจทก์ และผู้บริโภคที่เป็นจำเลย ได้รับการแก้ไขเยียวยาด้วยความรวดเร็ว ประหยัด และมีประสิทธิภาพ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภค

บรรณานุกรม

- ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนสานต์. (2543). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- วินัย หนูโท. (2551). *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค ทฤษฎี : ปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุทรไพศาล.
- สุขม ศุภนิตย์. (2551). *คำอธิบายกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรินทร์ วิริโย. (2557). *ปัญหากฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคของไทย ศึกษากรณีบทนิยามคำว่า “คดีผู้บริโภค”*. กรุงเทพฯ : บทบัณฑิต นิตยสารของเนติบัณฑิตยสภา เล่ม 70 ตอน 1 มีนาคม 2557.
- นันทน์ภัต สิริชวัลวงศ์ กับพวก. (2559). *ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาคาเรตเนนคดีผู้บริโภค ตามพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 (เอกสารประกอบการประชุมศาลใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7)*. สงขลา : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- Code of Civil Procedure (Act No. 109 of June 26, 1996), Japan
- Dacian C. Dragos, “Alternative Dispute Resolution in European Administrative Law”. Romania : Babes Bolyai University.
- Fair Trading Act 1973. London : First Published
- National Constitution Center. “THE CONSTITUTION of The United States” Pennsylvania.